

» in virtute tua. » Ostende illis quia tu fortis es, non ipsi qui de virtute sua præsumendo, veritatem tuam non cognoverunt: non quales ipsi fortes sunt, de quibus dictum est: « Irruerunt super me fortes: » sed qualis tu fortis ad dispergendos eos. « Et deduc eos protector meus Domine: » id est, sic eos disperse, ut non eos deseras, « Ne quando obliviscantur legis tuæ: » et in eo ipso me protegas, ut de ipsorum dispersione habeam testimonium misericordiæ tuæ.

III. Et sequitur: « Delicta oris eorum, sermonem labiorum eorum¹. » Quo conjungitur, quo connectitur ista sententia? « Delicta, inquit, oris eorum, sermonem labiorum eorum. » Sequentia non ita connectuntur, ut doceant nos quo jungatur ista sententia. « Delicta, inquit, oris eorum, sermonem labiorum eorum: et comprehendantur in superbia sua. Et ex maledicto et mendacio annuntiabuntur consummationes, in ira consummationis, et non erunt². » Hoc obscurum etiam heri dixeramus, et ideo ad recentiores mentes vestras expositionem distuleramus. Nunc itaque, quoniam nondum fatigati estis in audiendo, erigite corda ut adjuvetis me intentione, ne forte in obscuritate et perplexitate aliquantum sermo noster non sufficiat intentioni vestræ: et debetis aliquid et a vobis afferre, ut quod nos dicendo non impleverimus, intelligendo suppleatis. Sic ergo posita est ista sententia in medio, ut quo jungatur, non facile videamus: « Delicta oris eorum, sermonem labiorum eorum. » Recurramus ergo ad superiora. Quoniam dixerat: « Ne occideris eos, ne quando obliviscantur legis tuæ, » quos tamen dixerat inimicos; adjunxit duos versiculos: « Disperge eos in virtute tua, et deduc eos, protector meus Domine: » et continuo intulit: « Delicta oris eorum,

¹ Psal. LVIII, 15. — ² Ibid. 14.

» sermonem labiorum eorum,» hoc est, illum occide, non ipsos. « Non ergo occideris eos, nequando obliviscantur legis tuæ: » sed est quod in illis occidas, ut impleas quod supra dictum est: « Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem. Disperge ergo illos, et deduc eos: » id est, noli deserere, cum dispergis; quia non deserendo habes quid in illis agas, cum ipsos non occidis. Quid ergo occides? « Delicta oris eorum, sermonem labiorum eorum. » Quid in illis occides? « Crucifige, crucifige¹, » quod clamaverunt, non qui clamaverunt. Illi enim Christum delere, interimere, perdere voluerunt: tu autem resuscitando Christum, quem perdere voluerunt, occidis « Delicta oris eorum, sermonem labiorum eorum. » Quippe quem perdendum clamaverunt, vivere expavescunt; et quem in terra contempserunt, in cœlo adorari ad omnibus gentibus admirantur: sic occiduntur delicta oris eorum, et sermo labiorum eorum.

IV. « Et comprehendantur in superbia sua. » Quid est: « Comprehendantur in superbia sua? » Quia frustra irruerunt fortes, et quasi cessit illis ut aliquid sibi fecisse viderentur, et prævaluerunt Domino. Potuerunt hominem crucifigere, potuit infirmitas prævalere, et virtus occidi; et visi sibi sunt aliquid, velut fortes, velut potentes, velut prævalentes, velut leo paratus ad prædam, velut tauri pingues, sicut eos alio loco commemorat: « Tauri pingues obsederunt me². » Quid autem fecerunt in Christo? Non vitam, sed mortem occiderunt. Extincta quippe morte in moriente, et resurgente vita de morte in vivente, etenim et ipse se resuscitavit, quia erat in illo et quod mori non potuit, quid fecerunt? Audi quid fecerunt: solverunt templum. Quid vero ipse fecit? Triduo resuscitavit illud³. Per hoc ergo occisa sunt delicta oris eorum, et sermo la-

¹ Matth. XXVII, 23, et Joan. XIX, 6. — ² Psal. XXI, 13. — ³ Joan. II, 19.

biorum eorum. Et quid jam factum est in his qui conversi sunt? « Et comprehendantur in superbia sua. » Dictum est enim illis, quia ille, quem occiderunt, resurrexit. Crediderunt eum resurrexisse, quia viderunt eum in caelo positum, Spiritum sanctum inde misisse, et eos qui in illum crediderunt implevisse¹, et invenerunt se et nihil damnassee, et nihil fecisse. Factum eorum in irritum venit, peccatum remansit. Quia ergo factum evacuatum est, peccatum autem remansit super facientes; comprehensi sunt in superbia sua, viderunt se sub iniquitate sua. Restabat ergo ut confiterentur peccatum, et ille ignosceret qui peccantibus cesserat, et mortem suam donaret occisus a mortuis, et vivificans mortuos. Comprehensi sunt ergo in superbia sua.

V. « Et ex maledicto et mendacio annuntiabuntur » consummationes, in ira consummationis, et non erunt². » Et hoc difficile intelligitur, quo jungatur « Et non erunt. » Quid, non erunt? Videamus ergo superiorem textum: cum comprehensi fuerint in superbia sua, « Annuntia- » buntur ex maledicto et mendacio consummationes. » Quæ sunt consummationes? Perfectiones: consummari enim, perfici est. Aliud est consummari, aliud consumi. Consummatur enim quod sic finitur ut perficiatur: consumitur quod sic finitur ut non sit. Superbia non permittebat hominem perfici; nihil sic impedit perfectionem. Intendat quippe Charitas Vestra paululum ad id quod dico; et videte malum nimis molestum, nimis cavendum. Quale malum putatis? Quandiu exaggerem quid mali sit in superbia? Diabolus inde solum puniendus est. Certe princeps est omnium peccatorum, certe seductor est ad peccandum: non ei imputatur adulterium, non vinolentia, non fornicatio, non rapina rerum alienarum: sola superbia lapsus est. Et quoniam superbiæ comes est invi-

¹ Act. 1, 9, et 11, 4. — ² Psal. LVIII, 13, 14.

dentia, fieri non potest ut superbus non invidet: ex hoc vitio, quod superbiam necessario sequitur, lapsus etiam invidit stanti, et dedit operam seducere hominem, ne illo levaretur unde ille dejectus est. Et ideo satagit vera persuadere peccata, quia talem judicem habemus ubi objicere falsa non possit. Nam si apud judicem hominem ageretur causa nostra, quem posset fallere criminationibus falsis, non multum ageret ut peccaremus; quia judicem fallendo, et innocentes posset opprimere, et circumventos ad se traducere, et secum condemnari facere: nunc vero quia scit talem judicem qui falli non possit, et quia scit eum justum personas accipere non posse; tales ei vult reos perducere, quos necesse sit ut damnet, quia justus est. Dat itaque operam ut peccemus sola invidentia, quæ invidentia necesse est ut comitetur superbiam. Hoc ergo malum superbia est, impediens perfectionem. Jactet ergo se quisque de divitiis, jactet de pulchritudine et de viribus corporis; ista certe omnia mortalia sunt: ridendi sunt qui se de mortalibus jactant, a quibus rebus plerumque aut vivi deseruntur, aut mortui eas necesse est ut deserant. Illud est vitium capitale, quod cum quisque bene profecerit, superbia tentatur, ut perdat totum quod profecit. Denique omnia vitia in malefactis timenda sunt, superbia in benefactis plus metuenda est. Non itaque mirum, quia sic est humilis Apostolus, ut dicat: « Quando » infirmor, tunc fortis sum. » Nam hoc vitio ne ipse tentaretur, quale sibi medicamentum dicit appositum contra tumorem a medico, qui sciret quid curaret? « Ne magni- » tudine, inquit, revelationum extollar, datus est mihi » stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me colaphi- » zet. Propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet » a me; et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus

» in infirmitate perficitur¹. » Videte quæ sint consummationes. Apostolus, doctor gentium, pater fidelium per Evangelium, accepit stimulum carnis a quo colaphizaretur. Quis nostrum hoc dicere auderet, nisi ille confiteri non erubesceret? Si enim dixerimus hoc non passum fuisse Paulum; cum ei quasi honorem deferimus, mendacem facimus. Sed quia verax est, et verum dixit, oportet ut credamus datum illi esse angelum Satanæ, ne magnitudine revelationum extolleretur. Ecce quam timendus est serpens superbiæ! Quid itaque factum est istis? In peccato suo comprehensi sunt, quia Christum occiderunt, et de ipsa magnitudine peccati plus humiliati sunt, et majore humilitate erigi meruerunt: hoc est: « Comprehendantur » in superbia sua. Et ex maledicto et mendacio annuntiabuntur consummationes: » id est, ideo magis perficientur, quia in maledicto et mendacio deprehensi sunt. Superbia quippe eos non permittebat perfici: facinus abstulit superbiam per eorum confessionem; indulgentia delevit facinus per Dei miserationem, et ex maledicto et mendacio annuntiatae sunt consummationes: id est, dictum est homini: Vidisti quid sis, sensisti quid sis, errasti, excæcatus es, peccasti et lapsus es, agnovisti infirmitatem tuam, supplica medico, noli tibi videri sanus: ubi est phrenesis tua? Ecce medicum occidisti, quem occidendo perdere non potuisti: tamen quantum ad te pertinuit, occidisti. « Ex maledicto et mendacio annuntiabuntur consummationes. » Fecistis quod ad maledictum pertinebat, o Judæi: « Maledictus enim omnis qui pendet in ligno². » Crucifixistis Christum³, tanquam maledictum putastis. Adde maledicto mendacium: Custodes ad sepulcrum pousistis: ut mentirentur, pecuniam dedistis⁴. Ecce

¹ 2 Cor. xii, 7-10. — ² Deut. xxi, 23, et Gal. iii, 13. — ³ Matth. xvii, 35. — ⁴ Id. xxviii, 12.

Christus resurrexit: ubi est maledictum crucis quod fecistis? ubi est mendacium custodum quos corrupistis.

VI. « Ex maledicto et mendacio annuntiabuntur, consummationes in ira consummationis, et non erunt¹. » Quid est, « In ira consummationis annuntiabuntur consummationes. » Est ira consummationis, et est ira consumptionis. Nam omnis vindicta Dei ira dicitur: sed aliquando ad hoc vindicat Deus, ut perficiat; aliquando ad hoc vindicat, ut damnet. Quomodo ad hoc vindicat, ut perficiat? « Flagellat omnem filium quem recipit². » Quomodo ad hoc vindicat, ut damnet? Quando posuerit impios ad sinistram, et dixerit eis: « Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus³. » Illa ira consumptionis est, non consummationis. « Annuntiabuntur autem consummationes in ira consummationis, » id est, prædicabitur ab Apostolis, « Quia ubi abundavit peccatum, » superabundavit gratia⁴, » et pertinuit ad humiliationis medicinam infirmitas hominis. Hoc cogitantes illi, et inveniētes atque confitentes iniquitates suas, « Non erunt. » Quid, « Non erunt? » In superbia sua. Supra enim dixerat: « Comprehendantur in superbia sua. Et ex maledicto » et mendacio annuntiabuntur consummationes in ira consummationis, et non erunt, » utique in superbia, in qua comprehensi sunt.

VII. « Et scient quia Deus dominabitur Jacob et finium terræ. » Ante enim justi sibi videbantur, quod gens Judæa Legem acceperat, quod Dei præcepta servaverat: demonstratur illis quia non servavit, cum in ipsis Dei præceptis Christum non intellexit, quia cæcitas ex parte Israël facta est⁵. Vident et ipsi Judæi, quia non debent Gentes contemnere, quos quasi canes et peccatores puta-

¹ Psal. lviii, 13, 14. — ² Hebr. xii, 6. — ³ Matth. xxv, 41. — ⁴ Rom. v, 20. — ⁵ Id. xi, 25.

bant. Quomodo enim pariter inventi sunt in iniquitate, ita pariter pervenient ad salutem. « Non solum ex Judæis, » inquit Apostolus, verumetiam ex Gentibus¹. Ideo enim » lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est » in caput anguli², » ut duos jungeret in se : angulus enim duos parietes copulat. Judæi excelsi et magni sibi videbantur : Gentes tanquam infirmi, tanquam peccatores, tanquam dæmonum servi, tanquam idolorum adoratores, et tamen in utrisque iniquitas erat. Demonstrati sunt et Judæi peccatores; « Quia non est qui faciat bonum, non est usque ad unum³ : » deposuerunt superbiam, et non inviderunt saluti Gentium, quia parem suam et illorum infirmitatem cognoverunt; et in angulari lapide copulati simul Dominum adoraverunt. « Et scient quia » Deus dominabitur Jacob et finium terræ. » Non tantum Judæorum dominabitur, sed et finium terræ : quod non scirent, si adhuc in superbia sua essent; in superbia autem sua essent, si adhuc sibi justi viderentur : ut autem sibi justi non viderentur, annuntiatae sunt illis ex maledicto et mendacio consummationes in ira consummationis; quia comprehensi fuerunt in superbia sua, ex maledicto quod fecerunt, quando Christum occiderunt. Ecce quid fecit Dominus noster Jesus Christus. Mortuus est inter manus Judæorum, et redemit multitudinem Gentium: hac fusus est sanguis, hac profuit; sed conversis omnibus profuit; quia et illi quem occiderunt agnoverunt, et ab illo ipsius interfectionis et delicti sui magni veniam meruerunt.

VIII. Quid ergo et de ipsis? Quod supra : « Convertentur ad vesperam : » id est, etsi sero, id est, post interfectionem Domini nostri Jesu Christi : « Convertentur » ad vesperam : et famem patientur ut canes. » Sed « Ut » canes, » non ut oves, aut vituli : « Ut canes, » ut Gentes,

¹ Rom. II, 16. — ² Psal. cxvii, 22. — ³ Id. xiii, 3, et Rom. iii, 12.

ut peccatores; quia et ipsi cognoverunt peccatum suum qui sibi justi videbantur. De quibus dictum est in alio Psalmo : « Postea acceleraverunt : » hoc dictum est hic : « Ad vesperam. » Nam ibi sic est : « Multiplicatae sunt » infirmitates eorum, postea acceleraverunt¹ : » Unde acceleraverunt postea? « Quia multiplicatae sunt infirmitates eorum : » nam si sibi adhuc sani viderentur, nunquam accelerarent. Quod ergo ibi dictum est : « Multiplicatae sunt infirmitates eorum : » hoc dictum est hic : « Comprehendantur in superbia sua, et ex maledicto et » mendacio annuntiabuntur consummationes in ira consummationis. » Et quod ibi dictum est : « Postea acceleraverunt : » hoc dictum est hic : « Et non erunt, » in superbia sua. « Et scient quia Deus dominabitur Jacob, et finium terræ : » et « Convertentur ad vesperam. » Bonum est ergo humiliari peccatorem, et nemo est insanabilior eo qui sibi sanus videtur. « Et circumibunt civitatem. » Jam et hesterno die exposuimus civitatem, id est, circumstantiam civitatem, omnes gentes.

IX. « Dispergentur ut edant : » id est, ut lucrentur alios, ut in corpus suum transforment credentes. « Si autem » non satiabuntur, et murmurabunt. » Quia et superius murmur eorum dixerat, dicentium : « Quoniam » quis audivit. Et tu, Domine, inquit, deridebis eos, » dicentes : « Quis audivit, » quare? Quia, « Pro nihilo » habebis omnes gentes. » Sic et hic, « Si autem non satiabuntur, et murmurabunt. »

X. Concludatur Psalmus. Videte angulum exultantem, jam de utroque pariete gaudentem². Superbiebant Judæi, humiliati sunt, desperabant Gentes, erectae sunt. Veniant ad angulum, ibi convenient, ibi concurrant; ibi pacis osculum inveniant; de diverso veniant, sed in adversum

¹ Psal. xv, 4. — ² Ephes. ii, 20.

non veniant; illi de circumcissione, isti de præputio. Longe erant parietes, sed antequam ad angulum venirent: in angulo autem teneant se, et tota jam Ecclesia ex utroque pariete, quid dicat? « Ego autem cantabo potentiam tuam, et exultabo mane misericordia tua. » Mane transactis tentationibus, mane cum nox hujus sæculi transierit, mane quando jam latronum insidias et diaboli et angelorum ejus non expavescimus, mane quando jam non ad lucernam prophetiæ ambulamus, sed ipsum Dei Verbum tanquam solem contemplamur. « Et » Exultabo mane misericordia tua. » Merito in alio Psalmo dicitur: « Mane astabo tibi, et contemplabor¹. » Merito et ipsius Domini resurrectio diluculo fuit, ut impleretur quod dictum est in alio Psalmo: « Vespere demorabitur » fletus, et in matutino exultatio². » Ad vesperam quippe Discipuli mortuum planxerunt Dominum nostrum Jesum Christum; diluculo ad resurgentem exultaverunt. « Exultabo mane misericordia tua. »

XI. « Quia factus es susceptor meus, et refugium meum » in die tribulationis meæ. Adjutor meus tibi psallam, » quia tu Deus susceptor meus es³. » Quid eram, nisi subvenires? Quam desperatus eram, nisi curares? Ubi jacebam, nisi advenires? Certe ingenti vulnere periclitabar, sed illud vulnus meum medicum omnipotentem requirebat. Omnipotenti medico nihil est insanabile, non renuntiat ad aliquem: opus est ut tu curari velis, opus est ut manus ejus non refugias. Sed si nolis curari, vulnus tuum admonet ut cureris: et aversum revocat, et refugientem quodam modo ad se redire compellit, et attrahit. In omnibus implet quod dictum est: « Misericordia ejus præveniet me. » Cogitate quod dictum est: « Præveniet me. » Si aliquid tuum primum attulisti, et

¹ Psal. v, 5. — ² Id. xxix, 6. — ³ Id. lvm, 17, 18.

ex tuo aliquo bono primo Dei misericordiam meruisti, non te prævenit. Quando autem vel intelligis quia præventus es, nisi intelligas quod ait Apostolus: « Quid enim habes, » quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris » quasi non acceperis¹? » Hoc est, « Misericordia ejus » præveniet me. » Denique attendens omnia bona quæcumque habere possumus, sive in natura, sive in instituto, sive in ipsa conversatione, in fide, in spe, in charitate, in bonis moribus, in justitia, in timore Dei, totum non esse nisi ex illius donis, ita conclusit: « Deus meus » misericordia mea. » Non invenit impletus bonis Dei, quid appellaret Deum suum, nisi misericordiam suam. O nomen, sub quo nemini desperandum est! « Deus meus, » inquit, misericordia mea. » Quid est, « Misericordia » mea? » Si dicas: Salus mea, intelligo quia dat salutem; si dicas: Refugium meum, intelligo quia confugis ad eum; si dicas: Fortitudo mea, intelligo quia dat tibi fortitudinem: « Misericordia mea, » quid est? Totum quidquid sum, de misericordia tua est. Sed promerui te, invocando te? Ut essem, quid feci? ut essem qui te invocarem, quid egi? Si enim egi aliquid ut essem, jam eram antequam essem. Porro si omnino nihil eram antequam essem, nihil te promerui ut essem. Fecisti ut essem, et non tu fecisti ut bonus essem? Dedisti mihi ut sim, et potuit mihi alius dare ut bonus sim? Si tu mihi dedisti ut sim, et alius mihi dedit ut bonus sim; melior est ille qui mihi dedit ut bonus sim, quam ille qui mihi dedit ut sim. Porro quia te nemo melior, nemo te potentior, nemo te in misericordia largior; a quo accepi ut essem, ab illo accepi ut bonus essem. « Deus meus misericordia mea. »

¹ I Cor. iv, 7.